

Верховний
Суд

Актуальна практика Верховного Суду у корпоративних спорах: ключові правові позиції

Ганна ВРОНСЬКА
суддя Верховного Суду

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Справа у спорі щодо визнання недійсним договору купівлі-продажу частки статутного капіталу товариства незалежно від її суб'єктного складу підлягає розгляду господарським судом

Постанова Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 910/1221/23

Господарський суд задовольнив позов про визнання недійсним договору купівлі-продажу 33,33 % частки у статутному капіталі ТОВ (через неоплату частки продавцем). Суд апеляційної інстанції скасував рішення та закриття провадження, мотивуючи це тим, що спір має зобов'язальний, а не корпоративний характер і не спрямований на захист корпоративних прав позивача. Верховний Суд постанову суду апеляційної інстанції скасував і направив справу на новий апеляційний розгляд, наголосивши: спори щодо правочинів з частками у статутному капіталі юридичної особи (незалежно від суб'єктного складу) належать до юрисдикції господарських судів (п. 4 ч. 1 ст. 20 ГПК України), крім випадків, коли такі правочини стосуються сімейних чи спадкових правовідносин. Верховний Суд підкреслив корпоративний характер спору та обов'язковість його розгляду саме в порядку господарського судочинства.

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Якщо учасник юридичної особи обґрунтовує позовні вимоги порушенням своїх корпоративних прав, то такий спір є спором про право управління юридичною особою, має ознаки корпоративного і належить до юрисдикції господарських судів

Постанова Верховного Суду від 20 лютого 2025 року у справі № 910/6681/23

Господарський суд закрити провадження у справі, вважаючи, що позивач – фізична особа без статусу підприємця, а спір не стосується господарської діяльності та не має корпоративного характеру. Апеляційний суд (постанова залишена в силі Верховним Судом) ухвалу скасував і повернув справу для продовження розгляду, вказавши: позивач є власником 28,02 % акцій компанії-1 – єдиного учасника ТОВ; продаж компанією-1 100 % частки в ТОВ іншій компанії призвів до позбавлення позивача права на дивіденди від основного активу. Верховний Суд підкреслив: якщо учасник юридичної особи обґрунтовує порушення саме своїх корпоративних прав (на управління, на прибуток), спір є корпоративним і підлягає розгляду господарськими судами незалежно від статусу позивача як фізичної особи. Питання обґрунтованості порушення корпоративних прав вирішується по суті. Таким чином, спір має корпоративний характер і належить до юрисдикції господарських судів.

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Спир між членом громадської організації та громадською організацією про визнання недійсним рішення її позачергових загальних зборів належить розглядати за правилами господарського судочинства

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги про визнання недійсним рішення загальних зборів ГО задоволено. У цій справі виник спір між ГО та її членом через недотримання порядку скликання і проведення конференцій та правомочності прийнятих на них рішень, тому суди виснували, що такий спір за своєю правовою природою належить до корпоративних і має розглядатися в порядку господарського судочинства. Позивача було виключено зі складу членів ГО з порушенням законодавства та статуту; оскаржувалися також рішення ГО щодо обрання в.о. голови Ради, членських внесків, заборгованостей, змін до статуту та інші. Таке виключення порушує право позивача на участь в управлінні справами ГО. Верховний Суд (постанова КЦС ВС від 08.11.2023 у справі № 201/1077/17) наголосив: спір між членом (учасником) юридичної особи та цією юридичною особою, пов'язаний з діяльністю та управлінням останньої, є корпоративним і відповідно до статті 20 ГПК України підлягає розгляду господарським судом.

Постанова Верховного Суду від 01 липня 2025 року у справі № 916/1986/24

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Ухвалою господарський суд закрив провадження у справі, оскільки спір між двома фізичними особами виник щодо стягнення заборгованості за договором купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ і не стосується захисту корпоративних прав. Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, ухвалу скасовано, справу направлено до господарського суду для продовження розгляду. Верховний Суд зазначив: спір виник з правочину щодо купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ; договір не регулює сімейні чи спадкові правовідносини, немає доказів, що правочин вчинено саме з метою набуття, зміни або припинення сімейних і спадкових прав та обов'язків; спадкування прав за договором не робить сам правочин сімейним чи спадковим. Тому, зважаючи на характер правовідносин та правові висновки Великої Палати ВС (постанова від 03.11.2020 у справі № 922/88/20), згідно з п. 4 ч. 1 ст. 20 ГПК України позовні вимоги про стягнення грошових коштів за таким правочином мають розглядатися саме господарським судом.

Якщо договором не регулюються сімейні права та обов'язки між подружжям, батьками та дітьми і він не є правочином у сімейних правовідносинах, а кошти стягуються за правочином щодо купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ, то такі вимоги мають розглядатися господарським судом

Постанова Верховного Суду від 03 червня 2025 року у справі № 916/4664/24

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Якщо закриття провадження у господарській справі може поставити під загрозу сутність гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод прав позивача на доступ до суду, то вирішення трудового спору необхідно продовжувати за правилами господарського судочинства

Верховний Суд звернув увагу, що суд цивільної юрисдикції вже повернув позивачу аналогічну позовну заяву (той самий предмет, підстави та відповідач) з висновком про належність спору до господарського судочинства.

Тому відмова господарського суду у відкритті провадження поставить під загрозу сутність гарантованих Конвенцією прав позивача на доступ до суду та на ефективний засіб юридичного захисту через непослідовність національних судів.

З огляду на принцип правової визначеності спір має бути розглянутий і завершений саме за правилами господарського судочинства.

Постанова Верховного Суду від 26 червня 2025 року у справі № 910/13680/24

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Якщо особа, яка не є учасником товариства, оскаржує як фраздаторний договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі, укладений між двома фізичними особами, то такий спір належить до цивільної юрисдикції

Постанова Верховного Суду від 20 серпня 2025 року у справі № 910/572/25

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, зактив провадження у справі про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ. Верховний Суд погодився з висновками попередніх інстанцій: позивач (АТ) не є учасником ТОВ і не має мети набуття корпоративних прав чи участі в управлінні товариством; інтерес позивача полягає виключно у відновленні можливості звернення стягнення на майно Особи-1 як боржника у зобов'язальних правовідносинах та спадкоємиці - Особи-3; спір стосується договору між фізичними особами, укладеного (за твердженням позивача) з метою уникнення відповідальності за грошовими зобов'язаннями; позов не спрямований на захист корпоративних прав позивача, а правовідносини сторін не мають ознак господарсько-правових, тому провадження у господарському суді правомірно закрито.

ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

Неналежне повідомлення співвласника ОСББ про проведення загальних зборів не є безумовною підставою для визнання їх недійсними, оскільки важливим є встановлення факту проведення таких зборів за відсутності кворуму

Постанова Верховного Суду від 16 січня 2025 року у справі № 916/1126/24

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено. Верховний Суд погодився з висновками судів: саме відсутність кворуму, а не неналежне повідомлення співвласника, є підставою для визнання загальних зборів ОСББ недійсними; за статутом ОСББ голоси враховуються як на зборах, так і при письмовому опитуванні; суди встановили загальну кількість співвласників та загальну площу приміщень і констатували наявність кворуму; за пунктами 3) та 4) порядку денного (затвердження кошторису на 2020 рік та розміру внесків) «за» проголосували більше 2/3 співвласників (понад 66,67 %), отже рішення прийняті належним чином; хоча доказів повідомлення саме позивача немає, позивач не довів жодного обмеження своїх прав чи надання іншим співвласникам несправедливих переваг; задоволення позову призвело б до нівелювання юридичних підстав діяльності ОСББ за вже затвердженими тарифами за минулий період і створило б юридичну невизначеність для ОСББ та всіх співвласників.

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ОСББ

Вирішуючи питання щодо визнання недійсними рішення загальних зборів ОСББ, суди мають враховувати доведеність факту порушення прийнятим рішенням прав особи як співвласника багатоквартирного будинку

Верховний Суд зазначив, що хоча доказів належного повідомлення позивача про проведення загальних зборів немає, саме по собі порушення процедури скликання не є безумовною підставою для визнання рішення недійсним; суди мають зберігати баланс інтересів усіх співвласників та ОСББ і уникати зайвого втручання в діяльність об'єднання (постанова ВС від 15.11.2023 у справі № 917/1891/21).

Позивач не довів, як саме обрання Особи-3 членом правління більшістю голосів порушило його права як співвласника багатоквартирного будинку, тому факт порушення його прав вважається недоведеним, а відмова в позові – правомірною.

Постанова Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 924/1270/23

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ОСББ

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд звернув увагу, що у цій справі суди дослідили список згрупованих поштових відправлень та запрошення, а також зазначили, що в ньому містяться усі необхідні відомості, зокрема, 1) дотримано письмову форму повідомлення про проведення загальних зборів, яке було скеровано скаржнику 2) вказано інформацію про час і місце проведення зборів 3) сформовано порядок денний.

Тож повідомлення про скликання загальних зборів містить вичерпну інформацію щодо проведення зборів і це є важливим для формування волі при прийнятті рішень загальними зборами, аби кожен з учасників міг належним чином підготуватися і сформулювати своє бачення щодо питань, які розглядаються на зборах, та повноцінно взяти участь у їх обговоренні.

Рішення, прийняті загальними зборами ОСББ із дотриманням положень чинного законодавства, вказують на відсутність правових підстав для визнання їх недійсними

Постанова Верховного Суду від 27 травня 2025 року у справі № 916/1165/24

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ОСББ

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що факт проведення загальних зборів може підтверджуватися будь-якими доказами, зокрема, повідомленням про проведення таких зборів, рішенням загальних зборів, оформленим протоколом, з урахуванням вимог статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», фото / відеофіксацією проведення зборів, листками письмового опитування співвласників ОСББ.

Скаржник у тексті касаційної скарги не навів свою позицію щодо того, якими доказами має бути підтверджено факт реальності проведення загальних зборів ОСББ та не вказав, який саме висновок має сформулювати Верховний Суд у подібних правовідносинах.

Направлення повідомлення про проведення загальних зборів ОСББ засобами поштового зв'язку є належним способом повідомлення співвласника про проведення таких зборів

Постанова Верховного Суду від 30 липня 2025 року у справі № 908/1117/24

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ АТ

Щодо неможливості власника арештованих у кримінальному провадженні акцій, які передано в управління АРМА, посилатися на порушення свого права на управління, оскаржуючи рішення загальних зборів

Постанова Верховного Суду від 19 березня 2025 року у справі № 910/7738/24

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів відмовлено.

Верховний Суд зазначив: акції позивача арештовано в кримінальному провадженні та передано в управління ПАТ за розпорядженням КМУ від 23.05.2023 № 454-р у порядку ст. 21-1 Закону про АРМА через винятковий випадок; управитель у такій особливій процедурі реалізує корпоративні права (включаючи голосування на зборах) без обов'язку погоджувати дії з власником арештованих акцій; до зняття арешту саме управитель, а не власник, здійснює права на участь в управлінні; позивач не може посилатися на порушення права на управління через ненадання повідомлень, невключення пропозицій до порядку денного чи ненадання документів, оскільки ці права тимчасово обмежено арештом та рішенням КМУ; господарський суд не вправі переглядати ухвали слідчого судді чи рішення КМУ, а має керуватися їх буквальним змістом. Тому підстав для визнання рішень загальних зборів недійсними немає.

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ТОВ

Рішенням господарського суду позов учасника ТОВ задоволено частково. Постановою апеляційного суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд зазначив: саме по собі неповідомлення учасника про скликання загальних зборів не є безумовною підставою для визнання їх рішень недійсними; таке порушення може стати підставою лише за сукупності обставин, якщо позивач довів факт неповідомлення та неможливість участі у зборах; що рішення суперечать законодавству або статуту, прийняті з порушенням порядку голосування та безпосередньо порушують його права чи інтереси.

Крім того, суд має дослідити дійсні мотиви та своєчасність звернення учасника до суду. Для визнання рішення недійсним позивач зобов'язаний довести, а суд встановити наявність конкретного суб'єктивного права або законного інтересу, який порушено кожним оскаржуваним рішенням загальних зборів. Оскільки позивач цього не довів, у позові правомірно відмовлено повністю.

Для визнання недійсним рішення загальних зборів з підстав порушення порядку їх скликання щодо повідомлення позивача як учасника товариства він має довести наявність порушених його прав

Постанова Верховного Суду від 16 квітня 2025 року у справі № 916/203/24

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ТОВ

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Оспорювані рішення загальних зборів прийняті з дотриманням кворуму; на момент вирішення спору позивач вже не був носієм корпоративних прав, тому відсутні фактичні підстави для застосування способу захисту корпоративного права. Обставини втрати позивачем частки не охоплюються предметом цього спору, правомірність її вибуття не заперечується. Рішення зборів стосувалися лише звільнення директора та обрання нового. Позивач не довів, як ці рішення порушують його права та яким чином вони будуть відновлені у разі визнання їх недійсними. Верховний Суд виснував: особа, яка не є учасником суб'єкта господарювання корпоративного типу (при цьому не оспорує правомірність припинення належних їй корпоративних прав), не може мати заінтересованості в тому, хто є його директором.

Особа, яка не є учасником суб'єкта господарювання та не оспорує правомірність припинення належних їй корпоративних прав, не може мати заінтересованості в тому, хто є його директором

Постанова Верховного Суду від 20 травня 2025 року у справі № 917/2019/23

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ТОВ

Виділ є видом реорганізації і не може розглядатися як одна з форм заміни кредитора у зобов'язанні, тому перехід прав і обов'язків до новоствореної юридичної особи відбувається в порядку правонаступництва, а не внаслідок вчинення правочину

Постанова Верховного Суду від 29 липня 2025 року у справі № 911/3977/23

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд зазначив: рішення загальних зборів учасників та інших органів юридичної особи не є правочинами у розумінні статті 202 ЦК України, до них не застосовуються статті 203 та 215 ЦК України про недійсність правочину; такі рішення є актами ненормативного характеру, прийнятими в межах компетенції органу товариства.

Виділ є видом реорганізації з парцелярним (частковим) правонаступництвом, при якому частина майна, прав та обов'язків переходить до нової юридичної особи за розподільчим балансом; юридична особа, з якої здійснено виділ, не припиняється. Виділ не є заміною кредитора у зобов'язанні, не потребує згоди боржника (ст. 516 ЦК України), оскільки перехід прав і обов'язків відбувається в порядку правонаступництва, а не внаслідок правочину. Тому рішення учасника ТОВ про затвердження розподільчого балансу не може бути визнано недійсним як правочин.

СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Позовна вимога про витребування частки у статутному капіталі товариства з чужого незаконного володіння є вимогою майнового характеру, а тому ціна позову у справі з такою вимогою визначається вартістю спірного майна

Постанова Верховного Суду від 06 лютого 2025 року у справі № 911/804/20

Господарський суд (рішення залишено без змін судом апеляційної інстанції) частково задовольнив позов ТОВ-1: витребував у Особи-1 (останній набувач) на користь ТОВ-1 частку 50 % у статутному капіталі ТОВ-2 як майно, що вибуло з володіння товариства всупереч його волі.

Верховний Суд залишив рішення в матеріальній частині без змін, але змінив стягнення судового збору, зазначивши, що позов про витребування частки у статутному капіталі з чужого незаконного володіння, пред'явлений до особи, за якою в ЄДР зареєстровано цю частку, є належним та ефективним способом захисту; проте суди попередніх інстанцій помилково визнали цю вимогу немайною; вимога про витребування частки є майною, її ціна визначається вартістю спірної частки (у цій справі – 50 % статутного капіталу ТОВ-2); розмір судового збору підлягає перерахунку за правилами майнових позовів (правова позиція ВС підтверджена постановою від 28.09.2022 у справі № 910/4277/21).

СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Якщо додатковий вклад у статутний капітал товариства є номінальним, не має будь-якого економічного сенсу та призводить до «розмивання частки», то такі дії учасника товариства не відповідають чинному законодавству щодо збільшення статутного капіталу

Постанова Верховного Суду від 24 лютого 2025 року у справі № 911/266/22

Рішенням господарського суду первісний позов відхилено повністю, зустрічний позов задоволено частково: статутний капітал ТОВ визначено 500 грн (100 % – компанії). Апеляція рішення скасувала, визначила статутний капітал 2 500 грн (Особа-11 – 80 %, компанія – 20 %). Верховний Суд постанову апеляції скасував, рішення першої інстанції (500 грн, 100 % – компанії) залишив у силі, змінивши лише мотивувальну частину.

Збільшення статутного капіталу на 2 000 грн (при активах ТОВ понад 1,4 млрд грн) є номінальним, не мало економічного сенсу, призвело до «розмивання частки» компанії з 100 % до 20 % без зменшення її номінальної вартості. Такі дії суперечать ст. 18 Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», приписам про переважне право та принцип пропорційності вкладів, а отже незаконні (аналогічно висновкам ВП ВС у постанові від 22.10.2019 у справі № 923/876/16).

СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Переведення на товариство прав і обов'язків покупця частини частки в статутному капіталі товариства з підстав порушення його переважного права

Постанова Верховного Суду від 11 березня 2025 року у справі № 911/1681/23

Верховний Суд зазначив, що статутом ТОВ передбачено, що відчуження частки (частини частки) допускається лише за згодою інших учасників (що відповідно до частини другої статті 21 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» може бути передбачено в статуті), та встановлено інший порядок реалізації переважного права учасників товариства, розподілу відчужуваної частки (частини частки) між іншими учасниками товариства, а саме пропорційно до часток учасників у статутному фонді товариства або в іншому розмірі, про які домовилися учасники (що відповідає частині 6 статті 20 названого Закону).

Судами попередніх інстанцій встановлено, що виконавчий комітет міської ради оплатно відчужив частку у статутному капіталі ТОВ іншому учаснику ТОВ – Особі-1. При цьому судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що матеріали справи не містять ні доказів погодження з позивачем продажу частки одним учасником іншому, ні доказів повідомлення позивача про ціну продажу та розмір частки, що відчужується, з дотриманням вимог статуту ТОВ та Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Тож колегія суддів Верховного Суду визнала обґрунтованими висновки судів першої та апеляційної інстанцій про те, що при укладенні договору купівлі-продажу частки відповідачами порушено умови пункту 8.2 статуту ТОВ щодо продажу частки без згоди позивача та порушено його переважне право на придбання частки ТОВ пропорційно до його частки у статутному капіталі.

СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Стягнення інфляційних втрат та відсотків річних через нездійснення товариством обов'язкового викупу належних акціонеру простих акцій

Постанова Верховного Суду від 01 квітня 2025 року у справі № 916/5009/23

Рішенням господарського суду (залишеним без змін судом апеляційної інстанції та Верховним Судом) позов задоволено частково: з АТ на користь Особи-1 стягнуто 255 589,01 грн інфляційних втрат та 47 797,18 грн 3 % річних; у решті (зокрема в частині визнання укладеним договору викупу акцій з 29.04.2017 за ціною 5,76 грн за акцію) відмовлено.

Верховний Суд підтвердив: право акціонера на обов'язковий викуп виникає з моменту прийняття загальними зборами рішення-підстави (за умови реєстрації та голосування «проти»);

подання вимоги не залежить від повідомлення товариства. Повідомлення товариства від 24.03.2017 з ціною 1,02 грн було офертою, вимога Особи-1 від 29.03.2017 виявила волю на викуп, але на інших умовах. Ціна 1,02 грн, затверджена наглядовою радою, визнана недійсною в іншій справі, тому не застосовується.

За відсутності чинного рішення наглядової ради чи зборів про ринкову вартість правомірно взято висновок комплексної експертизи № 9836 від 12.10.2021 — 5,76 грн за одну акцію. Товариство мало сплатити за 520 786 акцій загалом 2 999 727,36 грн до 28.04.2017; з 29.04.2017 зобов'язання стало простроченим, унаслідок чого стягнення інфляційних втрат та 3 % річних визнане правомірним.

СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Законодавчо презюмується виплата учасникам товариства дивідендів пропорційно до розміру їх часток, тобто в однаковому розмірі, якщо такі учасники володіють частками 50 %

Постанова Верховного Суду від 16 квітня 2025 року у справі № 916/4059/23

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги задоволено, стягнуто з ТОВ на користь Особи-1 10 889 440,35 грн невиконаних дивідендів.

Верховний Суд зазначив, що судами встановлено, що у статутних документах ТОВ, на момент прийняття учасниками спірних рішень про розподіл чистого прибутку та виплату дивідендів, було зазначено про рівний розподіл між учасниками товариства часток у статутному капіталі (по 50 % у кожного). Отже Особа-1 та Особа-2, володіючи обидва по 50 % часток у статутному капіталі товариства, в однаковій мірі мають право на розподіл дивідендів від діяльності товариства. Так, законодавчо презюмується виплата дивідендів, пропорційно до розміру їхніх часток, тобто в однаковому розмірі. Однак судами встановлено прийняття загальними зборами ТОВ рішення про спрямування прибутку товариства на виплату дивідендів лише відповідачу – одному із учасників товариства.

Верховний Суд у справі № 910/13193/19 зазначив, що сплата одному учаснику дивідендів, щодо виплати яких було прийнято рішення загальними зборами відповідача, надає іншому учаснику – позивачу «законне очікування», що йому також будуть такі дивіденди виплачені. Невиплата товариством таких дивідендів учаснику прирівнюється до порушення права останнього на мирне володіння майном.

Таким чином, колегія суддів Верховного суду погодилася з висновками судів обох інстанцій, що у позивача були правомірні очікування на дотримання товариством, у своїй діяльності принципів справедливості, добросовісності та розумності.

СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Укладення договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ має відповідати чинному законодавству на момент його вчинення

Постанова Верховного Суду від 25 червня 2025 року у справі № 916/2945/23

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що звернення стягнення на частку учасника товариства здійснюється на виконання виконавчого документа про стягнення з учасника грошових коштів, на підставі виконавчого документа про звернення стягнення на частку боржника або майнового поручителя, яка передана у заставу в забезпечення власного зобов'язання або зобов'язання іншої особи, або відповідно до способу позасудового звернення стягнення на частку учасника товариства, що передбачений договором застави частки у статутному капіталі товариства та відповідає позасудовим способам звернення стягнення, встановленим Законом України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» (частина перша статті 22 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» в редакції від 01.01.2023, тобто чинний на момент укладення договору купівлі-продажу).

Суд апеляційної інстанції зазначив, що недійсність правочину визначається на момент вчинення, а отже положення названої статті Закону підлягають застосуванню в редакції, чинній на момент укладення договору купівлі-продажу. Зазначений Закон не містив та не містить прямої заборони звертати стягнення та заставлене майно шляхом застосування позасудових способів звернення стягнення, визначених спеціальним Законом «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень», однак чинна редакція статті 22 вказаного Закону прямо визначає таку можливість.

СПОРИ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Сам по собі факт невнесення вкладу не може бути формальною підставою для виключення учасника, якщо це не перешкоджало товариству досягати визначеної статуту мети та отримувати прибуток

Постанова Верховного Суду від 29 липня 2025 року у справі № 917/654/24

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду про відмову у задоволенні позовних вимог скасовано, прийнято нове рішення про задоволення позову.

Верховний Суд визначив, що сам по собі факт невнесення вкладу не може бути формальною підставою для виключення учасника, якщо це не перешкоджало товариству досягати визначеної статуту мети, здійснювати господарську діяльність та отримувати прибуток. При оцінці правомірності виключення учасника суд має враховувати всю сукупність обставин, зокрема, чи спричинило невнесення вкладу негативні наслідки для товариства.

Тож, зважаючи на те, що Особа-1 не внесла свій вклад у статутний капітал товариства, але це не спричинило перешкоджання останньому досягнути визначеної статуту мети, у тому числі здійснювати господарську діяльність й отримувати прибуток, а також настання для товариства будь-яких негативних наслідків з огляду на наявність фінансових звітностей про отримання товариством прибутку і унесення Особою-1 за два роки діяльності товариства коштів у сумі 100 000 грн як фінансової допомоги, суд апеляційної інстанції правильно виснував, що позивач був виключений зі складу учасників товариства за відсутності правових підстав.

Верховний Суд зазначив, що наявність ухвали слідчого судді про арешт корпоративних прав підприємства зі встановленням заборони їх відчуження, розпорядження та користування ними, а також заборони державним реєстраторам і нотаріусам приймати рішення про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, здійснювати державну реєстрацію змін і вносити до реєстру відповідні записи, у тому числі, що стосуються зміни розміру статутного капіталу, не означає, що учасник підприємства, частка якого складає 10 % статутного капіталу, не має права на отримання інформації про його діяльність і проведення аудиту фінансової звітності останнього, адже йдеться про реалізацію корпоративних прав саме Особи-1.

Суд першої й апеляційної інстанцій установили, що резолютивна частина ухвали слідчого судді районного суду не містить висновку щодо арешту чи будь-якого іншого обмеження стосовно корпоративних прав саме Особи-1.

Господарський суд не має компетенції це переглядати в корпоративному спорі і підприємство обізнане про це, а тому звернулося до районного суду міста Києва за роз'ясненням названої вище ухвали у контексті того, на які саме корпоративні права накладений арешт шляхом заборони відчуження, розпорядження та користування ними, а саме: корпоративні права учасників підприємства чи корпоративні права підприємства. У межах предмета спору у цій справі господарський суд правильно задовольнив позовні вимоги Особи-1, як учасника, що реалізує свої корпоративні права на участь в управлінні, шляхом надання йому запитуваних документів.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Якщо ухвала про арешт корпоративних прав у кримінальному провадженні не містить заборони на отримання інформації про діяльність підприємства, такі права не можуть обмежуватися

Постанова Верховного Суду від 01 квітня 2025 року у справі № 917/604/24

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позов задоволено частково: стягнуто з відповідача на користь позивача вклад статутного капіталу в натуральній формі (об'єкти нерухомого майна), у задоволенні іншої частини позову відмовлено.

Судові рішення, зокрема, мотивовані тим, що законодавство, яке було чинним на момент виникнення спірних відносин, та статут відповідача встановлювали, що при виході учасника з товариства у нього виникає обов'язок сплатити такому учаснику вартість частини майна товариства, пропорційну його частці у статутному капіталі, або здійснити розрахунок на вимогу учасника та за згодою товариства / решти учасників у натуральній формі.

Позивач реалізував своє право на вихід зі складу учасників товариства з поверненням вкладу до статутного капіталу у натуральній формі шляхом передання права власності на об'єкти нерухомого майна. Усі учасники відповідача надали згоду на це, що підтверджується рішенням загальних зборів від 01.06.2018. Того ж дня позивач і відповідач підписали акт приймання-передачі об'єктів нерухомості. Вказана обставина не заперечувалась відповідачем. На час підписання акта приймання-передачі від 01.06.2018 обтяження у вигляді арешту нерухомого майна були скасовані.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Щодо права учасника товариства на повернення вкладу в натуральній формі (об'єкт нерухомого майна), зумовленого його виходом із товариства

Постанова Верховного Суду від 01 квітня 2025 року у справі № 908/2915/23

Апеляційний господарський суд (постанова залишена без змін Верховним Судом) змінив рішення місцевого суду, частково задовольнив позовні вимоги акціонерів, в іншій частині закрит провадження, у решті відмовив.

Стосовно дивідендів за 2021 рік: період прострочення правильно визначено з 30 жовтня 2022 року по 30 червня 2023 року.

Апеляція перевірила розрахунки позивачів, здійснила власний перерахунок і стягнула дивіденди за 2021 рік разом з інфляційними втратами та 3 % річних саме за цей період (як і вказував Верховний Суд у постанові від 20.06.2024).

Стосовно дивідендів за 2022 рік: термін їх виплати, визначений Наглядовою радою (з 26 червня 2023 року по 26 жовтня 2023 року), на момент подання позову ще не настав, тому відповідач не порушив зобов'язання. Вимоги про стягнення дивідендів за 2022 рік та нарахованих на них сум визнані передчасними, у цій частині провадження закрито.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Стягнення заборгованості зі сплати дивідендів і нарахованих на такі суми інфляційні втрати та три відсотки річних за порушення виконання зобов'язання з виплати дивідендів акціонерам

Постанова Верховного Суду від 01 травня 2025 року у справі № 924/740/23

Господарський суд задовольнив позов підприємства: зобов'язав Особу-1 (колишнього директора) передати документи бухгалтерського обліку та діловодства. Суд апеляційної інстанції та Верховний Суд залишили рішення в силі, змінивши лише період, за який документи підлягають передачі.

Верховний Суд підтвердив: у період з 23.02. по 30.11.2023 Особа-1 як директор був відповідальний за організацію бухгалтерського обліку, фіксування всіх господарських операцій у первинних документах та їх збереження (ст. 8 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»). При зміні керівника всі документи, що знаходяться в діловодстві, передаються за актом приймання-передачі.

Оскільки Особа-1 неодноразово відмовлявся передати документи, суди правомірно застосували норми Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та зобов'язали колишнього директора передати документи підприємству.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Колишній керівник за актом приймання-передавання має передати новопризначеному керівнику всі документи, які знаходяться у діловодстві

Постанова Верховного Суду від 03 червня 2025 року у справі № 906/948/24

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги задоволено, зобов'язано товариства надати позивачу інформацію про вартість частки, обґрунтований розрахунок та копії документів, необхідних для розрахунку вартості його частки згідно з переліком, що наведений у резолютивній частині рішення.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний господарський суд, дійшов висновку, що матеріалами справи підтверджується направлення позивачем відповідачу заяви про вихід зі складу учасників товариства з наданням йому інформації про вартість частки, що підлягає виплаті колишньому учаснику товариства, обґрунтованого розрахунку та копій документів, які були використані при розрахунку вартості такої частки, а тому відповідач зобов'язаний надати позивачу відповідні інформацію та документи.

Водночас належним способом захисту прав позивача у спірних відносинах є саме зобов'язання відповідача надати позивачу інформацію про вартість його частки, обґрунтований розрахунок та копії документів, необхідних для визначення вартості частки позивача станом на 30.09.2021, за переліком пунктів 2-22 розділу II позовної заяви, оскільки решта вимог прохальної частини позовної заяви носить абстрактний характер, не вказує на конкретну дію або документ, які підлягають вчиненню / передачі відповідачем на користь позивача та не зумовлює захист належних позивачеві прав у спірних відносинах.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Зобов'язання товариства надати учаснику товариства інформацію про вартість частки, обґрунтований розрахунок та копії документів, необхідних для розрахунку вартості його частки

Постанова Верховного Суду від 19 червня 2025 року у справі № 910/8150/24

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ ЗА ЗБИТКИ, ЗАВДАНІ ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Стягнення збитків, заподіяних юридичній особі діями його колишнього директора, який без згоди товариства зареєстрував іншу юридичну особу з аналогічним видом діяльності

Постанова Верховного Суду від 09 квітня 2025 року у справі № 910/20172/23

Рішенням господарського суду у позові відмовлено. Апеляційний господарський суд (постанова залишена без змін Верховним Судом) рішення скасував і позов задовольнив.

Верховний Суд підтвердив: Директор ТОВ-1 (Особа-1) створив ТОВ-2 з ідентичним видом діяльності, став його єдиним учасником, бенефіціаром та керівником, але всупереч ч. 4 ст. 42 Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та статуту не повідомив ТОВ-1 про конфлікт інтересів і не отримав згоди загальних зборів учасників.

Від імені ТОВ-1 підписав додаткову угоду про дострокове розірвання ключового контракту з ТОВ-3, після чого ТОВ-2 (його власна компанія) уклало з ТОВ-3 практично ідентичний контракт. Розсилав контрагентам ТОВ-1 пропозиції перейти на співпрацю з ТОВ-2 та запрошував працівників ТОВ-1 перейти до ТОВ-2.

Ці дії спричинили ТОВ-1 збитки у вигляді втраченого доходу. Відповідач не довів правомірності своїх дій, тому суди правомірно визнали, що він діяв недобросовісно, нерозумно та всупереч інтересам товариства, завдавши йому шкоди. Позов про стягнення збитків задоволено.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ ЗА ЗБИТКИ, ЗАВДАНІ ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Відсутність у відповідальній особи статусу керівника банку чи посадової особи акціонерного товариства не виключає її фідучіарного обов'язку, тому відповідальність за прийняття рішень несуть також і члени кредитного комітету

Постанова Верховного Суду від 19 червня 2025 року у справі № 910/686/20

Рішенням господарського суду (залишеним без змін апеляційним господарським судом та Верховним Судом) позов задоволено частково.

Верховний Суд підтвердив: члени кредитного комітету банку належать до управлінського персоналу банку (п. 1.3 Глави I Розділу VI Інструкції НБУ № 368), незалежно від того, чи обіймали вони посади голови правління, членів правління чи спостережної ради.

Відповідальність членів кредитного комітету за прийняті рішення прямо передбачена Положенням про кредитний комітет банку. Тому відсутність у відповідачів 3–6 статусу «керівників банку» не звільняє їх від відповідальності за шкоду, заподіяну банку (правова позиція ВС у постановах від 21.07.2021 № 910/12930/18 та від 09.01.2024 № 910/7305/21).

Суди встановили, що відповідачі, будучи членами кредитного комітету, прийняли рішення всупереч обов'язку адекватного управління ризиками, з порушенням ст. 92 ЦК України, ст. 49 Закону «Про банки і банківську діяльність» та внутрішніх положень банку, чим порушили фідучіарні обов'язки та завдали банку шкоди. У задоволенні позову про відшкодування шкоди правомірно відмовлено лише частково.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ ЗА ЗБИТКИ, ЗАВДАНІ ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Відповідальність колишнього директора КП за порушення законодавства про працю та зайнятість населення при укладенні цивільно-правових договорів з фізичними особами, що стало наслідком накладення на підприємство штрафу

Постанова Верховного Суду від 02 липня 2025 року у справі № 904/4432/23

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позовні вимоги задоволено.

Ухвалюючи судові рішення, господарські суди виходили з того, що в період перебування Особи-1 на посаді директора КП головним державним інспектором праці проведено інспекційне відвідування, за результатами якого складено акт, яким встановлено факти підміни трудових відносин цивільно-правовими договорами (які були укладені між КП, як замовником, в особі директора Особи-1 та чотирма фізичними особами, як виконавцями).

Вказані неправомірні дії директора КП призвели до накладення на підприємство штрафу у розмірі 500 760, 00 грн за порушення законодавства про працю та зайнятість населення. З огляду на наведене суди дійшли висновку, що сума сплаченого штрафу та витрати виконавчого провадження, які є збитками підприємства, підлягають стягненню з відповідача як посадової особи такого підприємства.

Верховний Суд відзначив, що відповідачем не доведено відсутності його вини у виникненні зазначених збитків для КП. Особа-1, як директор підприємства, вчиняючи спірні дії, повинен був усвідомлювати негативні наслідки таких дій для позивача у вигляді збитків. Господарські суди попередніх інстанцій дійшли правомірного висновку про наявність складу цивільного правопорушення у діях Особи-1 та, відповідно, наявність підстав для покладення на відповідача цивільно-правової відповідальності.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ ЗА ЗБИТКИ, ЗАВДАНІ ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

Стягнення збитків з в.о. голови правління за погіршення майнового стану АТ через призначення голові та членам правління премії, за прийняття рішення якого не проголосувала проста більшість голосів членів наглядової ради

Постанова Верховного Суду від 05 серпня 2025 року у справі № 904/5499/23

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду про відмову в позові скасовано, позов задоволено.

Верховний Суд зазначив, що, оцінюючи вірогідність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності, враховуючи стандарт «вірогідності доказів» та наявні в матеріалах справи докази, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що надані відповідачем докази на підтвердження того, що член наглядової ради товариства Особа-4 голосувала «за» прийняття рішення про виплату голові та членам правління премії є менш вірогідними, ніж докази, надані позивачем на спростування таких обставин.

Тобто за прийняття рішення не проголосувала проста більшість голосів членів наглядової ради від кількісного складу наглядової ради, встановленого загальними зборами. Тому суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що рішення щодо виплати премії у вигляді протоколу наглядової ради є таким, що не прийнято.

Крім того, судом апеляційної інстанції встановлено, що в.о. голови правління АТ Особа-1 не мав на меті діяти в інтересах товариства, а більше того, діяв всупереч таким інтересам, своїми діями лише погіршив майновий стан підприємства, та спричинив збитки АТ на суму 2 484 480,00 грн.

Тож, встановивши у діях Особи-1 наявності всіх елементів складу правопорушення, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про задоволення позовних вимог.

СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Рішенням господарського суду позов про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ задоволено через відсутність згоди другого з подружжя на відчуження спільного сумісного майна. Суд апеляційної інстанції це рішення скасував та у позові відмовив, проте Верховний Суд постанову суду апеляційної інстанції скасував, рішення першої інстанції залишив у силі з новою мотивувальною частиною. Верховний Суд підтвердив, що позов одного з подружжя про визнання такого договору недійсним є належним способом захисту, оскільки відновлює право спільної сумісної власності подружжя, відсутність письмової згоди другого з подружжя означає відсутність повноважень у відчужувача, презумпція згоди діє лише на користь добросовісного набувача, а покупець у цій справі діяв недобросовісно та нерозумно, адже не перевінив сімейний стан продавця, не пересвідчився у наявності згоди другого з подружжя, уклав договір без ціни та умов оплати, тобто без зрозумілої економічної мети, за таких обставин покупець не міг не знати про обмеження повноважень продавця, тому договір правомірно визнано недійсним.

Якщо позов про визнання договору купівлі-продажу частки недійсним заявлений з метою повернення одному з подружжя частки в спільному майні подружжя, він є належним та ефективним способом захисту порушеного права

Постанова Верховного Суду від 16 січня 2025 року у справі № 922/405/24

СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Верховний Суд підтвердив позицію апеляційного господарського суду та відмовив у витребуванні майна (земельної ділянки та об'єкта незавершеного будівництва) з володіння ТОВ, до статутного капіталу якого його вніс один із подружжя без згоди другого. Обраний позивачкою спосіб захисту — припинення права власності ТОВ на це майно та повернення його у стан до внесення до статутного капіталу шляхом зміни державної реєстрації — визнано неналежним та неефективним, оскільки не відновлює її права володіння, але при цьому порушує права та законні інтереси ТОВ, яке тривалий час є зареєстрованим власником, могло інвестувати у майно та використовувати його у господарській діяльності. Суд наголосив: при витребуванні спільного подружнього майна необхідно досліджувати як факт вибуття майна поза волею одного з подружжя, так і добросовісність ТОВ як набувача (чи знало воно або за обставинами не могло не знати про спільну сумісну власність подружжя). Проте навіть за наявності недобросовісності обраний спосіб захисту не забезпечує реального поновлення прав позивачки, тому позов правомірно відхилено саме з цієї підстави.

Якщо задоволення позовних вимог про витребування майна з чужого незаконного володіння, яке один із подружжя вніс до статутного капіталу товариства, не відновить право володіння іншого з подружжя, то ці вимоги є неналежним та неефективним способом захисту його порушеного права

Постанова Верховного Суду від 29 січня 2025 року у справі № 909/516/23

СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

“Корпоративна палата” Верховного Суду залишила без змін рішення попередніх інстанцій про відмову у визнанні недійсними рішення, правочину та стягненні акцій, але підтвердила: належним способом захисту міноритарних акціонерів при заниженій ціні сквіз-ауту є стягнення справедливої компенсації, збитків або безпідставно набутого (ст. 1212 ЦК України). У разі примусового викупу за заниженою ціною позов може бути пред’явлений не лише до емітента, а й до кінцевого бенефіціарного власника групи компаній за доктриною підняття корпоративної завіси. Суд визнав обґрунтованим її застосування, оскільки відповідачі є пов’язаними особами в єдиній економічній групі під домінуючим контролем однієї фізичної особи, їхні інтереси збігаються, а вигода від заниження ціни сквіз-ауту фактично отримана кінцевим бенефіціаром. За таких обставин стягнення компенсації чи збитків безпосередньо з кінцевого бенефіціарного власника є справедливим, полегшує виконання судового рішення та відповідає меті захисту міноритарних акціонерів. “Корпоративна палата” погодилася із судами попередніх інстанцій щодо задоволення позову саме до кінцевого бенефіціарного власника.

Застосування доктрини підняття корпоративної завіси є обґрунтованим для захисту прав міноритарних акціонерів, права та інтереси яких були порушені примусовим викупом акцій за ціною, меншою за їх ринкову вартість

Постанова Верховного Суду від 03 лютого 2025 року у справі № 910/8714/18

СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Апеляційний господарський суд скасував рішення першої інстанції в частині позову до нотаріуса та відмовив у визнанні довіреностей недійсними. Верховний Суд залишив цю постанову без змін, але з інших підстав.

Верховний Суд підтвердив: позов про визнання недійсними довіреностей, на підставі яких відчужено майно товариства, є неефективним способом захисту, оскільки таке рішення не відновить право власності товариства на майно.

Обраний спосіб захисту не відповідає характеру порушення та не усуває його. Ефективними способами захисту є оспорування договорів відчуження з застосуванням реституції або витребування майна з чужого незаконного володіння — залежно від того, хто є нинішнім власником та чи зберігаються зобов'язальні відносини між сторонами. Тому відмова в позові про визнання довіреностей недійсними правомірна через неефективність обраного способу захисту.

Якщо вимога про визнання недійсними довіреностей, на підставі яких відчужено майно, не відновить право власності на нього, то обраний спосіб захисту порушеного права є неефективним

Постанова Верховного Суду від 15 квітня 2025 року у справі № 921/527/23

СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Верховний Суд підтвердив: коли спір стосується лише ціни обов'язкового викупу акцій, а не наявності волевиявлення акціонера на продаж, визнання недійсними рішень загальних зборів (які стали підставою для сквіз-ауту) є неефективним способом захисту. Таке рішення не забезпечить викупу акцій за справедливою ціною, а навпаки – унеможливить процедуру викупу взагалі та створить правову невизначеність для третіх осіб, які розумно поклалися на чинність рішень товариства.

Належними способами захисту в такій ситуації є вимоги про визначення справедливої (ринкової) вартості акцій, стягнення компенсації або визнання договору викупу укладеним на певних умовах. Ці способи дозволяють вирішити спір щодо ціни, зберігаючи баланс інтересів акціонерів і стабільність обороту товариства. Визнання недійсними рішень загальних зборів у таких випадках є надмірним втручанням у діяльність товариства та може порушити інтереси інших акціонерів і контрагентів, які не мають впливу на внутрішні корпоративні конфлікти.

Коли в процедурі обов'язкового викупу акцій спірним є лише питання про їх вартість і немає спору щодо наявності волевиявлення акціонера продати належні йому акції, скасування рішень загальних зборів не поновить порушеного права

Постанова Верховного Суду від 02 квітня 2025 року у справі № 916/2608/23

СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Рішенням господарського суду, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, позов задоволено частково: визнано незаконними та скасовано рішення районної ради про ліквідацію комунальної установи й про створення нового КНП, проте Верховний Суд ці судові рішення в частині задоволення позову скасував і повністю відмовив у позові, оскільки вимога про визнання незаконним та скасування рішення про створення юридичної особи після її державної реєстрації та фактичного функціонування є неналежним і неефективним способом захисту, адже таке рішення не припинить існування юридичної особи, не відновить порушених прав позивача, а спірні рішення районної ради на момент звернення з позовом уже вичерпали свою дію фактом виконання (правова позиція ВП ВС у постановках від 29.06.2021 № 916/964/19, від 28.09.2022 № 483/448/20, від 05.07.2023 № 912/2797/21 та ін.). Відтак обраний позивачем спосіб захисту не відповідає меті поновлення прав і є самостійною підставою для відмови в позові, а виявлені порушення законодавства при реорганізації установи охорони здоров'я стали підставою для постановлення Верховним Судом окремої ухвали.

Визнання незаконним та скасування рішення щодо створення юридичної особи є неможливим після того, як юридична особа вже була зареєстрована, тому така позовна вимога є неналежним способом захисту

Постанова Верховного Суду від 12 травня 2025 року у справі № 260/583/20

СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Постановою апеляційного господарського суду рішення про задоволення позову скасовано та у позові відмовлено, проте Верховний Суд цю постанову скасував, а рішення суду першої інстанції залишив у силі, погодившись, що після виключення позивачки зі складу учасників статутний капітал та склад учасників товариства неодноразово змінювалися, тому саме по собі визнання недійсним рішення про виключення не відновить її участі у товаристві й не є ефективним способом захисту в цій частині, однак у сукупності з вимогою про визначення розміру статутного капіталу та часток учасників таке визнання необхідне для усунення правової невизначеності та захисту інших корпоративних прав позивачки, оскільки рішення про недійсність має зворотну дію з моменту його прийняття і може мати правове значення для позивачки в інших аспектах її корпоративних правовідносин з товариством. При цьому Верховний Суд підтвердив, що належним та ефективним способом захисту права неправомірно виключеного учасника за таких обставин є саме визначення розміру статутного капіталу та часток учасників з урахуванням усіх змін, що відбулися після виключення, а не ретроспективне відновлення попереднього стану.

Якщо після виключення особи зі складу учасників товариства розмір статутного капіталу та склад учасників змінювався, то її позов про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників з урахуванням таких змін є належним та ефективним способом захисту порушеного права

Постанова Верховного Суду від 27 травня 2025 року у справі № 911/1484/23

СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду про відмову у позові скасовано частково, прийнято нове рішення, яким позовні вимоги задоволено частково.

Верховний Суд зазначену постанову в частині задоволених позовних вимог про: визнання недійсним договору купівлі-продажу 100 % частки у капіталі ТОВ; визнання недійсним акта прийому-передачі частки у статутному капіталі ТОВ; скасування реєстраційної дії відносно ТОВ; скасування реєстраційної дії відносно ТОВ скасував та ухвалив у цій частині нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив, в іншій частині – залишив без змін.

Верховний Суд зазначив, що спосіб захисту повинен відповідати змісту порушеного права та природі спірних правовідносин. При цьому належним способом захисту порушеного права на корпоративну частку є вимога про її витребування з незаконного володіння, яка має заявлятися до фактичного володільця частки на момент розгляду справи, а не до проміжних набувачів. Вимоги про визнання недійсними правочинів щодо відчуження частки та скасування реєстраційних дій не є ефективним способом захисту порушеного права, оскільки їх задоволення не призведе до відновлення права власності позивача на частку.

З огляду на те, що Особа-1 на час винесення судом першої інстанції рішення не володів 100 % часткою у статутному капіталі ТОВ, з урахуванням меж заявлених позовних вимог, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що відповідна позовна вимога пред'явлена до неналежного власника 100 % частки статутного капіталу ТОВ, а тому не підлягає задоволенню.

Належним способом захисту порушеного права на корпоративну частку є вимога про її витребування з незаконного володіння, яка має заявлятися до фактичного володільця частки на момент розгляду справи, а не до проміжних набувачів

Постанова Верховного Суду від 22 липня 2025 року у справі № 910/16868/19

Верховний
Суд

Дякую за увагу!